

LUNDS
UNIVERSITET

”Dags att ta tillbaka det som en gång var vårt och visa fingret till medelklassen”

En netnografisk studie kring Instagramkontot Klasshats
förhållande till second hand-fenomenets uppsving

Lisen Edwardsson

Avdelningen för modevetenskap

Institutionen för kulturvetenskaper

Lunds universitet

MODK63, 15 hp. Examensarbete för kandidatexamen, vt 2017

Handledare: Hanna Wittrock

Abstract

This bachelor thesis “Time to take back what was once ours and give the finger to the middle class’ – A netnographic study focusing on the Instagram account Klasshat and their relationship to the upswing of the second hand-phenomenon” studies the popularization of second hand clothes consumption through a class and fashion perspective. Even though the history of the second hand market is closely connected to the working class, the academic research of recent years lacks this perspective. Through a netnographic method this study aims to fill that gap and shed light on the discussions concerning used clothing taking place on the Instagram account Klasshat (a left wing political account which presents a different, more negative view than mainstream media). This thesis follows second hand clothing’s journey from shame to status filled objects. Furthermore the study shows how second hand consumption can be viewed as a trickle-up-phenomenon, but how its diffusion is closely connected to class.

Keywords: second hand, used clothing, fashion, class, trickle up

Nyckelord: second hand, begagnade kläder, mode, klass, trickle up

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	2
Inledning.....	4
Bakgrund	4
Syfte och frågeställningar.....	5
Forskningsöversikt	5
Teoretiskt ramverk	7
Kapital och habitus.....	7
Trickle-down och trickle-up.....	8
Iögonfallande konsumtion och fritid	9
Material	10
Metod.....	10
Netnografi som materialinsamlings- och analysmetod	10
Materialavgränsning och tillvägagångssätt	11
Observatörsroll och metodkritik.....	11
Etik	12
Avgränsningar	12
Disposition.....	13
Analys.....	14
Konstruktionen av gemenskapen Klasshat.....	14
Sammanfattade intryck från en netnografisk fältstudie.....	14
Klasshats konstruktion av ett gemensamt habitus.....	15
Klasshat i opposition mot medelklassen	15
Klasshats medvetna habitus.....	16
Konsumerandet av begagnade kläder	18
Second hand-konsumtionens klassresa genom historien.....	18

Klasshats förhållande till second hand-fenomenets uppsving.....	19
Second hand som ett trickle-up och trickle-down-fenomen.....	21
Bärandet av begagnade kläder.....	24
Klasshats förhållande till de begagnade klädernas resa från skam till mode	24
En kulturhistorisk förståelse	25
En modevetenskaplig förståelse	26
Det kulturella kapitalets ökade betydelse	27
Avslutande diskussion.....	29
Käll- och litteraturförteckning.....	32
Tryckta källor	32
Elektroniska källor	34

Inledning

Bakgrund

”Har du ingen påse utan loggan på?” frågar mannen mig. Jag tittar förvånat på honom och fortsätter stoppa ner jeansen och gympaskorna han precis köpt. ”Tyvärr har vi bara dessa”. Mannen tackar för sig. Innan han går ut ur butiken ser jag hur han omsorgsfullt rullar ihop påsen under armen så att de tryckta bokstäverna MYRORNA försvinner under plastveckan. Konversationen med mannen förbryllar mig, varför skäms han över att handla second hand-kläder?

Så länge kläder har tillverkats med det minsta överskott har det funnits en andrahandsmarknad. Historiskt sett har begagnade kläder haft en tydlig koppling till fattigdom.¹ Under de senaste decennierna har second hand-sektorn vuxit betydligt i västra Europa och Nordamerika. Från att ha befunnit sig i konsumtionssamhällets marginaler tar andrahandsmarknaden upp både större fysisk och virtuell plats.² Det ökade intresset och den spridda acceptansen av begagnade kläder har bland annat förklarats som en följd av modeskapares och kändisars rotande i arkiv, populärkulturens vurm för svunna tider, sammankopplingen med hållbarhetsfrågan samt de individualitets- och identitetsskapande egenskaperna som second hand-kläder erbjuder.³

De senaste årens akademiska forskning kring second hand har nästan uteslutande fokuserat på ovanstående ingångar till ämnet. I dagspress ges lättvindiga beskrivningar av hur andrahandsmarknaden kommit att fungera som en klassöverskridande konsumtionspraktik, exempelvis i artikeln ”Svenskar i alla samhällsklasser gillar second hand” från Dagens Nyheter 18/1-16.⁴ På Instagramkontot Klasshat förs samtidigt en livlig debatt angående de

¹ Palmer, A. & Clark, H. (red.) (2005). *Old clothes, new looks: second hand fashion*. Oxford: Berg, s. 1-6.

² Appelgren, S. & Bohlin, A. (2015). Introduction: circulating stuff on second-hand, vintage and retro markets. *Culture Unbound*, vol. 7, s. 4.

³ Cassidy, T. D. & Rose Bennett, H. (2012). The rise of vintage fashion and the vintage consumer. *Fashion Practice*, vol. 4, nr. 2, s. 258.

⁴ TT (2016, Jan, 18). Svenskar i alla samhällsklasser gillar second hand, *Dagens Nyheter*. Hämtad från: <http://www.dn.se/ekonomi/svenskar-i-alla-samhallsklasser-gillar-second-hand/> (2017-03-31).

effekter populariseringen har medfört för dem som främst handlar begagnade kläder för att spara pengar. En viss konsensus råder kring åsikten att ”arbetarklassen” har blivit bestulna på en konsumtionsform som tidigare tillhört dem. Klasshats medlemmar provoceras av att medelklassen har gjort begagnade kläder till ett mode. Debatten rörande second hand är således mer komplex än vid första anblick och det är min förhoppning att den här uppsatsen ska belysa den sidan av diskussionen som tidigare forskning hittills inte tagit i beaktande.

Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka synen på second hand-fenomenets uppsving ur ett klass- och modevetenskapligt perspektiv. Genom att belysa den debatt som förs i kommentarsfälten på Instagramkontot Klasshat ämnar jag analysera kommentatorernas förhållande till att konsumera och bära begagnade kläder samt förhållande till deras gemenskap som sådan. Detta genom att besvara följande frågeställningar:

- Hur kan den gemenskap som Klasshats användare ger uttryck för förstås?
- Hur kan upphöjandet av second hand, en konsumtionspraktik med traditionellt låg status förstås i förhållande till Klasshats användare?
- Hur kan bärandet av second hand-plagg som tidigare varit förknippade med skam bli mode?

Forskningsöversikt

Under slutet av 1990-talet ökade intresset för second hand-fenomenet inom akademien. Två läger växte fram inom den engelskspråkiga konsumtionsforskningen: de som fokuserade på de ekonomiska aspekterna, där konsumerandet av begagnat behandlas som en nödvändighet och de som lyfte fram den kulturella infallsvinkeln, där second hand beskrivs som en valmöjlighet.⁵ I artikeln ”The meanings of informal and second-hand retail channels: some evidence from Leicester” (2003) kombinerar ekonomigeograferna Colin C. Williams och Christopher Paddock perspektiven och påvisar att båda motiven till att konsumera begagnade kläder, nödvändighet och valmöjlighet, samexisterar men är förknippat med klasstillhörighet.⁶

⁵ Se t.ex. Stone, Horne & Hibbert (1996) eller Gregson & Crewe (2003).

⁶ Williams, C. C. & Paddock, C. (2003). The meanings of informal and second-hand retail channels: some evidence from Leicester. *The International Review of Retail, Distribution & Consumer Research*, vol. 13, nr. 3,

Sedan början på 2000-talet har fler discipliner engagerat sig i forskning kring second hand.⁷ De flesta projekten har haft ett fokus på de kulturella aspekterna. Flera studier har gjorts på fenomenet ”vintage”.⁸ Beträffande mitt perspektiv är Marie-Cécile Cervellon, Lindsey Carey och Trine Harms kvantitativa undersökning ur ett marknadsföringsperspektiv: ”Something old, something used: Determinants of women’s purchase of vintage fashion vs second-hand fashion” (2012) relevant, då de jämför motiven bakom att handla vintage- med second hand-kläder och kopplar samman den förstnämnda kategorin med högre inkomst och utbildningsnivå. Moderiktighet, nostalgi samt originalitet är de drivande faktorerna bakom vintagekonsumtionen, medan sparsamhet ligger till grund för second hand. Båda drivs däremot av spänningen som ”fyndletandet” för med sig.⁹

På svenskt initiativ är det främst etnologen Cecilia Fredriksson som i olika sammanhang intresserat sig för alternativa konsumtionspraktiker och de värdeskapande processerna bakom dessa, t.ex. i artiklar som ”Loppmarknader och ruiner: Om loppmarknadens estetik” (1996) eller ”Fashion Thinking Practice: On Crafting Confessions and the Creative Consumer” (2016).¹⁰ Mer därtill har socialantropologen Hanna Wittrock utfört en delvis netnografisk studie i olika loppisgrupper på Facebook och hennes artikel ”’Ha ha ha! Jag ser alla mina inköp som en investering... i mitt välmående.’ Shopping och sociala relationer på Facebook” (2016) har fungerat som vägledning i mitt metodval.¹¹

ss. 317-336.

⁷ Den forskningsgren som intresserar sig för hållbarhet i förhållande till second hand-sektorn kommer inte att beröras i denna översikt.

⁸ Vintage är ett begrepp utan exakt överenskommen definition, men brukar generellt hänvisa till kläder som bärs idag men är skapade under 1900-talet. Se t.ex. DeLong, Heinemann & Reiley (2005), Bennet & Cassidy (2012), Downing-Peters (2014) eller Jenss (2015).

⁹ Cervellon, M-C., Carey, L. & Harms, T. (2012). Something old, something used. Determinants of women's purchase of vintage fashion vs second-hand fashion. *International Journal of Retail & Distribution Management*, vol. 40, nr. 12 ss. 956 -974.

¹⁰ Fredriksson, C. (2016). Fashion thinking practice: on crafting confessions and the creative consumer, *Fashion Practice*, vol. 8, nr. 1, ss. 149-167. & Fredriksson, C. (1996). Loppmarknader och ruiner. Om loppmarknadens estetik. I Valeri, R., Berglin, E. & Nordström, I. (red.), *Tycke och smak: sju etnologer om estetik*.

¹¹ Wittrock, H. (2016). ”Ha ha ha! Jag ser alla mina inköp som en investering... i mitt välmående.” Shopping och sociala relationer på Facebook. I de Wit Sandström, I. & Fredriksson, C. (red.), *À la mode: mode mellan konst, kultur och kommers*. Göteborg: Makadam.

I boken *Old clothes, new looks: second hand fashion* (2005) konstaterar modevetarna Alexandra Palmer och Hazel Clark att second hand-fenomenet utmanar modesystemet¹² genom att ifrågasätta vad som egentligen får räknas som nytt, eftersom det inte bara är en historisk stil utan materiella plagg som återvinns. Enligt författarna bidrar denna problematisering till en mer komplex definition av mode vilket är en av anledningarna till att studier som på olika vis tar avstamp i begagnade kläder är modevetenskapligt relevanta.¹³

Forskning med ett historiskt perspektiv på second hand utgörs av t.ex. historikern Beverly Lemire i boken *Dress, culture and commerce: the English clothing trade before the factory* (1997) och sociologen Nancy L. Fischer i artikeln ”Vintage, the first 40 years: the emergence and persistence of vintage style in the United States” (2015).¹⁴ Till skillnad från de studier som fokuserar på second hand i samtiden, inkluderar de historiska undersökningarna allt som oftast ett klassperspektiv. Som tidigare nämnt visar mitt empiriska material att det fortfarande är relevant att tala om en klassdimension, även i de studier som fokuserar på en nutida kontext och det är således den forskningsluckan jag ämnar fylla.

Teoretiskt ramverk

Kapital och habitus

Uppsatsens klassperspektiv och socialkonstruktivistiska utgångspunkt grundar sig i några av sociologen Pierre Bourdieus teorier. I artikeln ”The Forms of Capital” (1986) påvisar Bourdieu hur symboliska tillgångar, utöver ekonomiska är centrala i förståelsen av klassbegreppet. Förenklat finns det tre olika former av kapital som påverkar en människas klasstillhörighet; ekonomiskt (pengar), socialt (kontakter) samt kulturellt (kunskap).¹⁵ I undersökningen av den gemenskap som Klasshats användare ger uttryck för appliceras

¹² Modesystemet är ett begrepp introducerat via bl.a. semiotikern Roland Barthes och sociologen Yuniya Kawamura som förklarar hur modets olika aktörer förhåller sig till varandra i ett system.

¹³ Palmer & Clark, 2005, s. 1-6.

¹⁴ Lemire, B. (1997). *Dress, culture and commerce: the English clothing trade before the factory, 1660-1800*. Basingstoke: Macmillan & Fischer, N. L. (2015). Vintage, the first 40 years: the emergence and persistence of vintage style in the United States. *Culture Unbound*, vol. 7, s. 48-52.

¹⁵ Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. I Richardson, J. E. (red.), *Handbook of Theory of Research for the Sociology of Education* (ss. 241-58). Greenword Press, s. 47.

begreppet habitus. Bourdieu förklarar teorin som ett system av förkroppsligade scheman, med vilket han avser summan av en människas alla erfarenheter som fungerar som en förutsättning för hennes fortsatta beteende. Denna systematik tar sig både psykiska och fysiska uttryck vilket reglerar en persons tanke- och rörelsemönster. En individs habitus bildas genom en kollektiv praktik, grupper av människor – klasser – delar gemensamma erfarenheter som går i arv. Dessa sociala strukturer, klasstillhörigheten, återspeglas i en individs alla handlanden, men habitus osynliga skepnad får det att framstå som fria val.¹⁶

Trickle-down och trickle-up

Ända sedan den moderelaterade forskningen påbörjades i slutet av 1800-talet har klass varit centralt i förståelsen av mode som fenomen. En av de grundläggande förklaringarna till modets spridning benämns ”trickle-down”-teorin och har bland annat formulerats av filosofen och sociologen Georg Simmel i essän ”Modets filosofi” (1904). I sin fundamentala form går teorin ut på att ett nytt mode skapas av en högre klass, ”sipprar nedåt” i hierarkin och sprids när det imiteras av en lägre. När den lägre klassens kopia börjar närma sig originalet tvingas den högre klassen till innovation för att behålla sin särskiljning. Modet drivs följaktligen av en naturlig strävan uppåt som leder till emulering och differentiering klasser emellan i syfte att erhålla och behålla status. Simmel såg denna process som ett uttryck för människans dualistiska natur, vilken tar sin form inom en klass i ett försök att balansera de motstridiga behoven av att uppnå social likhet och individuell skillnad, en önskan om att samtidigt tillhöra och sticka ut från sin grupp.¹⁷

Under 1900-talet ifrågasattes trickle-down-teorin av bland annat sociologen Herbert Blumer i artikeln ”Fashion: from class differentiation to collective selection” (1969). Blumer påstår att 1900-talets mindre rigida samhällshierarki bidragit till att klasstillhörighet inte längre är orsaken till modets spridning, utan att det är en kollektiv process som drivs av en önskan att vara på modet.¹⁸ Trickle-down-teorin har därtill kritiserats som bristfällig av bland annat

¹⁶ Svendsen, L.F.H. (2006). *Mode: en filosofisk essä*. Nora: Nya Doxa, s. 50-51.

¹⁷ Simmel, G. (1904 sv. övers. 2012). Modets filosofi. I Danius, S., Sjöholm, C. & Wallenstein, S-V. (red.), *Aisthesis. Estetikens historia, del 1*. Stockholm: Thales. s. 510-511.

¹⁸ Blumer, H. (1969). Fashion: from class differentiation to collective selection. *The Sociological Quarterly*, vol. 10, nr. 3, ss. 275-291.

George A. Fields i artikeln ”Status Float Phenomenon” (1970) där författaren menar att moden dessutom kan ta en motsatt riktning i statushierarkin när en högre klass imiterar en lägre.¹⁹ Denna teori som även benämns trickle-up har i sin tur kritiserats av t.ex. konsumtionskulturteoretikerna Jacob Östberg & Lars Kaijser som beskriver den som naiv i boken *Konsumtion* (2010). Enligt författarna handlar det nämligen om en annan typ av imitation när en högre stående samhällsklass emulerar en lägre. Det är inte ett osäkert kopierande utan ett tillägnande av vissa element för egen vinnings skull.²⁰ Min studie kommer att argumentera för att second hand kan ses som ett exempel på ett trickle-up-fenomen, men att dess spridning fortfarande måste förstås som en klassbunden, trickle-down-process. I förklaringen av detta kommer jag att jämföra second hand-konsumtionens historiska bakgrund med jeansens, ett annat trickle-up-fenomen beskrivit av sociologen Lars Holmberg i boken *Teorier om mode: Stil som historiskt och teoretiskt objekt* (2010).²¹

Iögonfallande konsumtion och fritid

I undersökningen av hur begagnade kläder gått från att förknippas med skam till att bli ett mode tar jag avstamp i etnologerna Jonas Frykman och Orvar Löfgrens bok *Den kultiverade människan* (1979). Ur en kulturhistorisk synvinkel förklarar författarna hur vår inställning till begrepp som skam och hygien är kulturbundna och innehar en klassificerande roll i samhället när de kopplas samman med objekt eller grupper av människor.²² Huvudsakligen utgår analysen från ekonomen och sociologen Thorstein Veblens bok *The theory of the leisure class* (1899) i vilken författaren presenterar två olika metoder för konsumtionsbaserad statusuppvisning som baseras på iakttagelser av hans samtids överklass. Antingen kan man visa sitt ekonomiska välstånd genom att konsumera i synligt överflöd, ”iögonfallande konsumtion” eller så kan man visa att man har så mycket pengar att man inte behöver kroppsarbete genom ”iögonfallande fritid”.²³ Användandet av second hand-kläder utgör ett exempel på att dagens samhälle och mode ser annorlunda ut. Penguappvisning har till stor del

¹⁹ Field, G. A. (1970). The status float phenomenon: the upward diffusion of innovation. *Business Horizons*, vol. 13, nr. 4, ss. 45-52.

²⁰ Östberg, J. & Kaijser, L. (2010). *Konsumtion*. Malmö: Liber, s. 58.

²¹ Holmberg, L. (2008). *Teorier om mode: stil som historiskt och teoretiskt objekt*. Stockholm: Carlsson, s. 187.

²² Frykman, J. & Löfgren, O. (1979). *Den kultiverade människan*. (1. uppl.) Lund: Liber Läromedel, s. 135.

²³ Veblen, T. (2007[1899]). *The theory of the leisure class*. New York: Oxford University Press Inc..s. 111-113.

bytt ut mot kunskapsuppvisning. Med hjälp av Bourdieus kapitalteori kommer jag att undersöka second hand-fenomenet som ett tecken på hur uppvisningen av det ekonomiska kapitalet har fått lämna allt mer plats åt det kulturella i dagens samhälle.

Material

Under de senaste åren har en viss typ av konton med en ideell och politisk agenda fått stort genomslag och spridning på det sociala mediet Instagram.²⁴ Mitt studieobjekt Klasshat kan ses som ett exempel på ett sådant konto som syftar till att lyfta fram samhällseliga berättelser, som enligt användarna osynliggörs av resterande media. Trots att Instagrams huvudsakliga syfte är bildbaserad publicering är det främst texten och debattkulturen i kommentarsfälten som står i centrum. På Klasshat har flertalet diskussioner kring teman som rör second hand vid olika tillfällen initierats. Mitt empiriska material består av utdrag från dessa debatter, mer specifikt hämtat från åtta stycken ”inlägg” publicerade mellan oktober 2014 och september 2016.

Metod

Netnografi som materialinsamlings- och analysmetod

I materialinsamlingen och analysen av mitt undersökningsobjekt, Instagramkontot Klasshat har jag valt att använda mig av den kvalitativa forskningsmetoden netnografi, vilket är en sammanslagning av orden ”nätet” och etnografi. Enligt företagsekonomen Jon Bertilsson i kapitlet ”Netnografi – en metod för att studera internetbaserad kommunikation” (2014) fungerar de netnografiska metoderna som en vägledning för att skapa tillförlitliga och systematiska studier med internetbaserad interaktion som empiriskt material, i syfte att förmedla en djupgående och holistisk beskrivning samt tolkning av det valda fältets kontext.²⁵

Materialavgränsning och tillvägagångssätt

I boken *Netnografi: Att forska om och med internet* (2015) förklarar sociologen Martin Berg att internetbaserade fältarbeten innebär en jämförelsevis enkel materialinsamlingsprocess,

²⁴ Tiuraniemi Skoogh, J. & Mellin, H. (2014). ”Hej! Det är patriarkatet. Vi äger dig. Hejdå” En kvalitativ studie av Instagramkontot Kvinnohats gestaltning av mediekritik (Kandidatuppsats), Linnéuniversitetet. s. 5.

²⁵ Bertilsson, J. (2014). Netnografi – en metod för att studera internetbaserad kommunikation. I Eksell, J. & Thelander, Å. (red.) (2014). *Kvalitativa metoder i strategisk kommunikation*. Lund: Studentlitteratur, s. 113.

som däremot kan medföra viss avgränsningsproblematik.²⁶ I mitt fall begränsades materialet naturligt då det fullständiga innehåll som Klasshat hittills publicerat (949 inlägg från oktober 2014 till april 2017) var tidsmässigt möjligt att granska. Inläggen, alltså bilderna, deras tillhörande beskrivningar och kommentarsfält har systematiskt genomsökts i syfte att kartlägga den kommunikation som berör second hand-konsumtion och användandet av begagnade kläder, samtidigt som fältanteckningar har förts för att dokumentera helhetsintrycket. Trots att Instagram är ett multimodalt²⁷ medium har jag valt att enbart analysera kontots text. Detta eftersom det skrivna ordet är Klasshats huvudsakliga interaktionsform. De symboliska uttrycken, ”emojis”, som förekommer i vissa kommentarer har inte tolkats specifikt, men tas ändå med i citaten då de bidrar till en närmare förståelse av diskussionernas rytm och intensitet. Enligt Berg kräver tolkningen av netnografiskt genererat material eftertanke och känslighet. Syftet är att skapa en sammanhängande berättelse med alla dess kontraster som belyser de särskilda interaktionsmönster och kulturella koder som präglar det valda fältet.²⁸ Inledningsvis kategoriserades mitt insamlade material efter identifierade diskussionsteman innan citat som representerar en komplex helhetsbild valdes ut. Under analysens gång har jag kontinuerligt gått tillbaka och studerat citaten på Instagram för att inte tappa känslan för mitt empiriska material.

Observatörsroll och metodkritik

Under materialinsamlingen valde jag en fullständigt observerande roll, vilket kategoriserar mitt material som arkivdata. Bertilsson lyfter fram den unika möjlighet som ett netnografiskt observerande medför i jämförelse med andra kvalitativa och etnografiska metoder, då forskaren har möjlighet att ta del av naturligt uppkommen kommunikation helt utan att påverka den själv. Nackdelen med att studera arkiverad interaktion är att det finns en risk att material har blivit borttaget samt att möjligheten till följdfrågor och förtydliganden går förlorad.²⁹ Valet grundar sig främst i en bedömning att mitt material var rikt nog på information. En deltagande observation skulle dessutom ha medfört vissa svårigheter då

²⁶ Berg, M. (2015). *Netnografi: att forska om och med internet*. Lund: Studentlitteratur, s. 64.

²⁷ Ordet multimodal avser en kombination av olika medietyper. På Instagram handlar det om text, ljud och stilla samt rörliga bilder.

²⁸ Berg, 2015, s. 120-122.

²⁹ Bertilsson, 2014, s. 115-116.

Klasshat i första hand är ett forum enbart avsett för personer som identifierar sig som arbetarklass, vilket jag själv inte gör.

Etik

Med en netnografisk studie följer oundvikligen vissa etiska problem. Vad som anses vara privat och offentligt på internet är en pågående debatt inom forskningen. Wittrock påpekar att varje enskilt projekt kräver sina egna etiska avvägningar.³⁰ Klasshat är ett öppet konto vilket betyder att vem som helst kan följa det som postas, antingen via applikationen eller på internet. I skrivande stund har kontot ungefär 16 000 ”följare”. Jag har därför valt att följa Bertilssons linje, att en passiv, observerande studie på tidigare förekommande interaktion inte kräver ett informerat samtycke. Jag bedömer att de användare som för diskussioner i Klasshats kommentarfält bör vara väl medvetna om att deras kommunikation kan läsas av vem som helst. Däremot finns det förstås en viss problematik i att användarna troligtvis inte reflekterat över att deras ord kan komma att återges i ett vetenskapligt arbete. Av den anledningen har jag valt att anonymisera samtliga användare.

Avgränsningar

Mitt modevetenskapliga perspektiv har resulterat i att jag enbart undersökt Klasshats förhållande till kläder, trots att diskussionerna på kontot täcker långt fler ämnen än så. Vidare har mitt klassperspektiv och material skapat en begränsad definition av andrahandsmarknadens innehåll. Min analys kommer t.ex. inte att inkludera dess koppling till auktion- eller ”vintage”-fenomenet. Mer därtill kan mitt resonemang kring second hand som ett upphöjt lågstatusfenomen påminna om det sociologiska begreppet ”appropriering”, vilket avser skeendet när en grupp tar något immateriellt eller materiellt från en annan grupp och gör det till sitt eget. I dagsläget används denna teori främst i postkoloniala diskussioner rörande kultur och inte klass.³¹ Därför har jag valt att inte använda begreppet, utan applicerar istället en modevetenskaplig förståelse av second hand som ett trickle-up-fenomen.

³⁰ Wittrock, 2016, s. 249.

³¹ Se t.ex. Ziff, B.H. & Rao, P.V. (red.) (1997). *Borrowed power: essays on cultural appropriation*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.

Disposition

Min analys består av tre delar. I det första avsnittet ges en generell beskrivning av Klasshat som leder fram till en diskussion kring hur kontots gemenskap konstrueras som ett habitus. I det andra avsnittet kontextualiseras second hand-fenomenets historia innan Klasshats användares förhållande till att konsumera begagnade kläder presenteras. Därefter analyseras båda redogörelserna med hjälp av trickle-up-teorin. I det tredje avsnittet beskrivs Klasshats användares förhållande till att bära begagnade kläder, vilket analyseras genom ett kulturhistoriskt perspektiv. Förståelsen av de begagnade klädernas nya funktion som statussymboler tar avstamp i teorierna kring iögonfallande konsumtion och fritid samt kulturellt kapital. Slutligen presenteras analysens sammanfattade resultat i en avslutande diskussion.

Analys

Konstruktionen av gemenskapen Klasshat

Sammanfattade intryck från en netnografisk fältstudie

Klasshats syfte beskrivs vara att fungera som en röstförstärkare för alla som identifierar sig som arbetarklass samt att skapa trygghet och gemenskap dem emellan. En återkommande kommentator på Klasshat beskriver kontot som en plattform för att lyfta tankar och känslor, ett tryggt rum för personer med samma åsikter samt en kunskapskälla för dem som inte delar arbetarklasserfarenheter men är intresserade av att lära sig.³² De som önskar bidra kan förutom att delta i debatterna i kommentarsfälten antingen maila in anonyma berättelser, alternativt ”gästposta”, vilket innebär att en person tar över kontot och publicerar sammanhängande, mer djupgående betraktelser kring sitt förhållande till klass under en vecka. En person uttrycker sin tacksamhet för kontot med orden: ”All pepp till admin och alla som delar sina berättelser på detta konto. Ni har hjälpt mig förstå, känna igen och orka kämpa. Ni har en av de viktigaste platserna i mitt liv. ♥”³³ Uttalandet illustrerar den viktiga roll Klasshat verkar utgöra i många av användarnas liv. Kontot präglas av en gemenskap där användarna ”peppar” varandra med diverse hejarop, samt uttrycker medlidande och igenkänning inför varandras berättelser.

På Klasshats användarprofil möts en läsare av orden ”Poor people gonna rise up and take what’s theirs”.³⁴ Kontot verkar provocera vissa utomstående personer vilket ibland resulterar i fientliga kommentarer som anmäls och tas bort av den anonyma administratören. Många av användarna återkommer regelbundet och verkar ägna mycket tid åt att formulera långa debattinlägg. De diskussioner som förs sinsemellan utmärks ofta av en aktsamhet, ibland en nästan ängslig respekt där det är viktigt att ingen tar illa upp. Uppriktigt nyfikna frågor besvaras med samma hänsynsfulla ton. Debattklimatet ställer dock krav på att en deltagare ska vara påläst. Slentrianmässigt ställda frågor uppskattas inte utan föranleder ofta en

³² Klasshat (2016, Sep, 20). Instagram. Hämtad från <https://www.instagram.com/p/BKlreZaDtAx/> (2017-05-19).

³³ Ibid.

³⁴ Ibid.

uppmaning om att den frågande personen först måste skaffa sig en uppfattning via egna eftersökningar innan hen är välkommen tillbaka. Många gånger används ett avancerat språk samt diverse interna förkortningar som en läsare förväntas kunna, exempelvis som att ”FK” står för Försäkringskassan.

Klasshats konstruktion av ett gemensamt habitus

Under min fältstudie på Klasshat framkom det att användarna inte är en homogen grupp i vissa avseenden. Inläggen utspelar sig på geografiskt spridda områden i Sverige, belyser erfarenheter från olika skeenden i livet, samt tar upp berättelser som involverar människor med olika etniska bakgrunder, könsidentiteter och sexuella läggningar. Trots sina olika bakgrunder förhåller de sig dock på ett eller annat sätt till begreppet arbetarklass. I diskussioner som rör klasstillhörighet framkommer att användarna inte alltid har en likartad bild av vad detta innebär. Ändå existerar en underton av samförstånd och gemenskap. Klasshat fungerar som ett forum där dess användare tillåts ventileras och diskutera en uppfattad gemensam upplevelse av att vara arbetarklass. I Bourdieus termer kan Klasshat således tolkas som ett led i den kollektiva praktik som skapar och reproducerar de erfarenheter som konstruerar ett gemensamt habitus. Som svar på föregående kommentarer i en diskussionstråd skriver en gästpostare: ”👍👍 Tack för att du delar med dig! Arbetarklassen sitter nog inpräntat i ryggmärken på oss, därför vi har svårt att köpa nya dyra grejer.”³⁵ Användningen av orden ”vi” och ”oss” visar på medlemmarnas upplevelse av att tillhöra en grupp som delar gemensamma erfarenheter. Habitus fysiska verkningsgrad exemplifieras bokstavligen i beskrivningen av att deras arbetarklasstillhörighet skulle ha lämnat ett oundvikligt avtryck i kroppen och får därutöver stå som förklaring till ett handlingsmönster.

Klasshat i opposition mot medelklassen

Som Bourdieu påpekar skapas och upprätthålls en grupps habitus genom distinktion gentemot andra grupper. Klasshats användare tar allt som oftast spjörn emot ”medelklassen”. I ett inlägg tar en gästpostare upp svårigheten i att definiera klasstillhörighet. Hen menar att diskussionerna ofta förs på ett strukturellt plan och således tenderar bli abstrakta vilket gör det svårt att se hur klass påverkar vardagen. Postaren föreslår därför att alla som vill får bidra

³⁵ Klasshat (2014, Dec, 18). Instagram. Hämtad från <https://www.instagram.com/p/wwRf3nEilY/> (2017-04-25).

med exempel på ”medelklassmärkta” ting. Fortsättningsvis följer en livlig diskussion där saker som Apple-produkter, förekomsten av juice i kylan, flingsalt, fondsparande, att byta utbildning för att det inte känns ”rätt”, teater samt att skratta med stängd mun beskrivs vara fenomen som är kopplade till en medelklassidentitet. Istället för att ringa in och beskriva vad som är typiskt arbetarklass, konstruerar Klasshats användare en arbetarklassidentitet i motsatsen. Dels handlar det om saker som grundar sig i bristen på ekonomiskt kapital; teknikprylar, dyrare matvaror eller möjligheten att spara pengar, dels handlar det om sådant relaterat till kulturellt kapital; valmöjlighet kopplat till utbildning samt kulturutövning. Till sist exemplifieras återigen hur klasstillhörighet upplevs kunna ta fysiska uttryck i påståendet om att en medelklassperson skrattar med stängd mun. När diskussionen ifrågasätts av en utomstående försvarar administratören temat med orden: ”detta är ett inlägg som skrivits halvt på skämt, halvt på allvar av vår gästpostare. Det är ett sätt att skapa gemenskap och igenkänning att få driva med medelklassen”.³⁶ Citatet visar tydligt hur distinktion är avgörande i skapandet av en klassidentitet. Klasshats definition av arbetarklass skapas i opposition mot deras uppfattning av medelklassen.

Klasshats medvetna habitus

Inte samtliga, men många av kontots berättelser är retrospektiva skildringar av barndomshändelser. Olika debattörer berättar hur de sedan dess har gjort en klassresa. Många användare har en akademisk utbildning vilket präglar debattklimatet på kontot som många gånger håller en avancerad teoretisk nivå. Användarna analyserar t.ex. ibland sig själva utifrån Bourdieus kapitalteori. Antingen är Bourdieus habitusbegrepp för snävt utformat eller så är det användarnas utbildningskapital som bidrar till den medvetenhet kring sitt eget habitus som kommentatorerna uppvisar. Bourdieu talar om habitus som någonting omedvetet inneboende. Diskussionerna som förs på Klasshat visar tvärtemot på att deltagarna är högst medvetna om hur deras uppfattade arbetarklassklasstillhörighet tar sig både psykiska och fysiska uttryck. Det är inte mitt syfte att diskutera olika klassmässiga definitions-kriterier i dagens samhälle, utan snarare att belysa upplevelsen av klasstillhörighet. Ändå är det viktigt att klargöra att den ”arbetarklass” som fortsättningsvis kommer diskuteras enbart utgår från Klasshats användares definition och deras upplevelse av att ge en röst åt och representera

³⁶ Klasshat (2015, Jan, 22). Instagram. Hämtad från https://www.instagram.com/p/yJ_JdyEil0/ (2017-04-25).

arbetarklassen. Klasshats användares definition behöver inte nödvändigtvis överensstämma med andra definitioner eller upplevelser av att vara arbetarklass. Det gemensamma habitus som Instagramkontot Klasshat konstruerar och reproducerar är ett medvetet sådant, specifikt för sitt sammanhang.

Konsumerandet av begagnade kläder

Second hand-konsumtionens klassresa genom historien

Utan att dra några exakta paralleller går den klassresa som second hand-konsumtionen gjort genom historien att jämföra med jeansens förflutna. Holmberg ger en beskrivning av de blåa bomullsbyxornas väg från ett arbetarplagg till ett modeplagg:

Det tidigaste exemplet på detta [trickle-up-teorin] är jeansen som började som ett arbetarplagg för att sedan bäras av konstnärer, vänsterpolitiska aktivister [...], vilket i sin tur gjort dem oundgängliga bland ungdomar och när det ungdomliga livet blivit en estetisk norm bland medelklassen kom de att bli ett plagg som kom att bäras av 'alla'.³⁷

Begagnade kläder har historiskt sett haft en tydlig koppling till en underklass. Plagg har passerat från en högre stående grupp, genom dess tjänstefolk och ut på en andrahandsmarknad. Lemire beskriver hur de lägre stående klassernas konsumtion av begagnat delvis grundat sig i nödvändighet, men att praktiken även tillgängliggjort kläder av högre kvalitet samt modegrad och således möjliggjort en chans att hänga med i skiftande trender.³⁸ I jämförelse med det förmoderna samhället bar industrialismen med sig en allt snabbare både fysisk och mental förtäring av varor som ledde till att större kvantiteter producerades.³⁹ När fabriksstillverkade kläder blev tillgängliga för fler befästes de begagnade klädernas symboliska koppling till fattigdom och låg status, enligt Fischer.⁴⁰ Second hand konsumerades enbart av de som inte hade råd med nya kläder, vilket i stor utsträckning handlade om den industriella arbetarklassen. Medelklassens ökade konsumtion av nya varor befäste således associationen till second hand som arbetarklassens konsumtionsform.

Det var inte förrän under andra hälften av 1900-talet som second hand-kläder började användas i en medelklasskontext, inom ramarna för den alternativa konsumtionen som påbörjade sin framväxt då. Palmer och Clark nämner hur bärandet av uppenbart utdaterade

³⁷ Holmberg, 2008, s. 187.

³⁸ Lemire, 1997, s. 2.

³⁹ Fredriksson, 1997, s. 23.

⁴⁰ Fischer, 2015, s. 48-52.

moden associerades med en konstnärlig, excentrisk och bohemisk livsstil under 1950-talet.⁴¹ Vidare fortsatte olika subkulturer att anamma stilar från förr som tvärt skilde sig från det rådande modet i syfte att signalera grupptillhörighet och motstånd. De begagnade kläderna fungerade som en politisk protest mot det kapitalistiska överflödssamhället. Fredriksson beskriver t.ex. hur den svenska vänsterrörelsen såg konsumtionen av begagnade kläder som en solidaritetshandling med ”tredje världens folk” under 1970-talet genom att anamma en ”iögonfallande underkonsumtion”.⁴²

Idag har begagnade kläder däremot förlorat sin explicita antimode-stämpel och handlandet av dem har snarare blivit en populär konsumtionsform.⁴³ Som tidigare nämnt har second hand-forskningen presenterat en rad olika orsaker till andrahandskonsumtionens uppsving under de senaste åren, t.ex. som en följd av modeskapares och kändisars rotande i arkiv, populärkulturens vurm för svunna tider, sammankopplingen med hållbarhetsfrågan samt de individualitets- och identitetsskapande egenskaperna som second hand-kläder erbjuder.⁴⁴ Second hand-konsumtionen har således, precis som jeansen, gått från att vara ett arbetarklassfenomen till en motståndshandling inom medelklassen för att tillslut nå allmän acceptans.

Klasshats förhållande till second hand-fenomenets uppsving

När det blev hett och trendigt med vintage (dvs second hand som är för fint för att kallas för begagnat eftersom det handplockats av medelklassiga trendscooter som säljer plaggen för nypriser i boutique där ägaren inte behöver oroa sig för om det inte går runt varje månad eftersom det är "en kul grej") slutade jag använda begagnat eftersom jag redan gått runt i sunkiga kläder från Emmaus och Myrorna i många år.⁴⁵

Det uppsving som second hand-fenomenet har genomgått under de senaste åren är någonting som diskuteras flitigt i Klasshats kommentarsfält. Klassresan uppåt i hierarkin som begagnade

⁴¹ Palmer & Clark, 2004, s. 171-176.

⁴² Fredriksson, 1996, s. 25-35.

⁴³ Fischer, 2015, s. 48-52.

⁴⁴ Cassidy & Bennett, 2012, s. 258.

⁴⁵ Klasshat (2015, Sep, 12). Instagram. Hämtad från <https://www.instagram.com/p/7hPR0NEirZ/> (2017-04-25).

kläder beskrivs ha gjort är inte helt oproblematisk i deras tycke. Precis som citatet ovan berättar flera användare hur de i mindre utsträckning än tidigare konsumerar begagnade kläder efter att det blivit ”trendigt”. En person skriver att: ”Jag handlar bara på bakluckeloppis och såna nuförtin, står inte ut med trendiga second hand kedjor.”⁴⁶ Mycket av den irritation som Klasshats användare uttrycker verkar grundas i en känsla av att de har blivit bestulna på något som tidigare var deras: ”Det problematiska i detta är att medelklassen oftast tar saker från arbetarklassen och gör det populärt. Det är problematiskt, för mig iaf.”⁴⁷ Enligt kommentatorerna har medelklassen inte bara stulit second hand från arbetarklassen, de har dessutom gjort det till ett mode: ”medelklassen gör allt trendigt.. Hemskt. Dags att ta tillbaka det som en gång var vårt och visa fingret till medelklassen. 🙄.”⁴⁸ Det provocerar debattörerna att något som tidigare setts ned på nu är allmänt accepterat. Många beskriver hur de under sin barndom fått utstå hån för att de inte haft råd att handla nya kläder: ”det gör mig arg när medelklasskidsen har retat mig för mina kläder, för att sen bära samma kläder.”⁴⁹

I en annan tråd påbörjas en diskussion kring hur man kan lösa denna problematik. En person som först deklarerar att hen tillhör medelklassen ställer följande fråga till de andra: ”hoppas ni förstår och att ingen tar illa upp för det här!! [...] skulle det underlätta om vi, som har råd att handla på andra ställen, slutade att handla secondhand?”⁵⁰ En person svarar:

”jag tycker inte alls att det är problematiskt att medelklassen handlar second hand. Trenden har för egen del snarare tagit bort stigmat. [...] Det är bra för miljön, det är bra för plånboken och att tillgång och efterfrågan ökar gör ju också att det idag knappt ens märks om kläderna är nya eller gamla.”⁵¹

Samtliga debattörer på Klasshat är alltså inte överens, en annan person uttrycker:

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Klasshat (2015, Jan, 22). Instagram. Hämtad från https://www.instagram.com/p/yJ_JdyEil0/ (2017-04-25).

⁵⁰ Klasshat (2016, Feb, 3). Instagram. Hämtad från <https://www.instagram.com/p/BBUexLtkih/> (2017-05-04).

⁵¹ Ibid.

”men jag kan inte säga att jag tycker illa om trenden. Om det är något som gärna får vara en trend så är det väl saker som är bra för fler som tex second hand. Det får gärna vara coolt lääänge. ^^”⁵²

De positiva kommentarerna överröstas dock av användarna med en mer pessimistisk bild av populariseringen. Den ökade efterfrågan har resulterat i en upplevelse av att priserna på begagnade kläder har stigit: ”Och ju populärare second hand blivit så har även priserna stigit så det inte blir lika lätt tillgängligt [*sic*] för dom med sämre ekonomi.”⁵³ Vissa av Klasshats kommentatorer berättar hur deras nuvarande situation påverkas av prishöjningen, medan andra utgår ifrån historier från deras barndom och deltar således i den pågående debatten för någon annans skull.

Second hand som ett trickle-up och trickle-down-fenomen

Second hand-fenomenets klassresa genom historien kan tolkas som ett exempel i enlighet med Fields trickle-up-teori.⁵⁴ En konsumtionsform som traditionellt sett varit förknippad med låg status har färdats uppåt i den samhälleliga hierarkin. Den högre stående klassen, medelklassen har således imiterat den lägre, arbetarklassen. Som Östberg och Kajiser menar och som min översiktliga historiska bakgrund visar är dock trickle-up-processen mer komplex än så.⁵⁵ Trenden har inte initierats av arbetarklassen och färdats från botten uppåt i hierarkin, utan härstammar snarare ur ett differentieringsbehov hos medelklassen. Simmel såg inte enbart modets drivkraft som ett särskiljningsbehov mellan klasserna utan även inom.⁵⁶ Subkulturernas och de vänsterpolitiska rörelsernas användning av alternativa konsumtionspraktiker under mitten av 1900-talet kan således ses som ett uttryck för en motståndsrörelse inom medelklassen som grundar sig i ett särskiljningsbehov. Följden av denna utveckling är att resterande medlemmar ur medelklassen anammar innovatörernas påhitt, vilket i slutändan öppnar upp för en traditionell, klassmässig trickle-down-imitation, vilket gör det allmänt accepterat.

⁵² Ibid.

⁵³ Klasshat (2015, Jan, 22). Instagram. Hämtad från https://www.instagram.com/p/yJ_JdyEil0/ (2017-04-25).

⁵⁴ Field, 1970, s. 45-52.

⁵⁵ Östberg & Kajiser, s. 58.

⁵⁶ Simmel, 1904, s. 510-511.

Som Östberg och Kaijser menar sker således imitationen på andra premisser när den initieras ovanifrån på det här viset. Det handlar snarare om inspirationshämtning än regelrätt emulering, utvalda aspekter tillägnas i eget syfte.⁵⁷ Detta går i linje med Klasshats debattörers tankar kring second hand-fenomenets uppsving. Kommentatorerna ser inte medelklassens ökade intresse för att konsumera begagnat som ett anammande, de upplever snarare företeelsen som ett rån och utnyttjande. Frustrationen verkar delvis ha sin grund i den känsla av utsatthet som många av användarna skildrar, som konsumtionen av begagnat tidigare orsakat dem när det inte var allmänt accepterat. Om medelklassens andrahandskonsumtion hade resulterat i samma förlöjliganden som Klasshats användare beskriver sig ha upplevt, hade medelklassen givetvis inte självmant valt det. Som Simmel påpekar handlar imitation om en naturlig strävan uppåt.⁵⁸ Det finns ingen logik i att en högre klass kopiering skulle drivas av en önskan om sämre förutsättningar.

Vissa av Klasshats användare bojkottar second hand-butikerna i protest, medan vissa påpekar att populariseringen även medfört uppskattade effekter. Några av Klasshats kommentatorer gläder sig åt att stigmat till viss del försvunnit eftersom det innebär att de nu kan besöka andrahandsbutiker utan att skämmas. Hållbarhetsaspekten som idag ofta kopplas samman med second hand-konsumtion lyfts också fram som en positiv följdverkan. De flesta verkar dock känna stor frustration över att den ökade efterfrågan pressat upp priserna på utbudet. Enligt Klasshats användare utsätts därav den konsumtionsform som under historien varit arbetarklassens enda alternativ för exploatering ovanifrån, vilket lämnar de som av behovsskäl måste handla begagnat utan alternativ. En nödvändighet för vissa utnyttjas i ett lättvindigt syfte av andra enbart eftersom det är ”trendigt” och ”coolt”. Min analys av second hand-fenomenets uppsving bortser visserligen från Blumers tankar och argumenterar för att klassdifferentiering fortfarande är av relevans i diskussionen av modets spridning.⁵⁹ Däremot utesluter inte mitt perspektiv att modets spridning utöver klassimitation samtidigt drivs av en vilja av att vara på modet per se. Det verkar nämligen som om just det provocerar Klasshats användare lite extra, att de är en del av den modecykel som styrs på medelklassens villkor.

⁵⁷ Östberg & Kaijser, s. 58.

⁵⁸ Simmel, 1904, s. 510.

⁵⁹ Blumer, 1969, s. 275-291.

Utifrån en försvarsposition avfärdas således medelklassens praktik som lättvindigt och oväsentligt. Mode används (som så många gånger förut genom historien) i syfte att understryka en negativ poäng. Medelklassens konsumerande av mode är oviktigt medan arbetarklassens konsumerande av kläder är viktigt.

Bärandet av begagnade kläder

Klasshats förhållande till de begagnade klädernas resa från skam till mode

Det här med kläder.. Det har varit ett väldigt känsligt ämne för mig i många år. När jag var liten handlade vi våra kläder på secondhand. Usch, så jag skämdes. Min mamma förstod det, men vi kunde inte göra något åt saken. Tänk om mina vänner skulle få reda på det. Hemska tanke. Faktiskt var det riktigt snygga kläder. Jag kunde få ett par jeans för 10kr! Men på något sätt var det pinsamt om någon skulle fråga mig vart jag hade köpt mina kläder.⁶⁰

Klasshats kommentarsfält är fyllt av historier som beskriver hur skam tidigare varit tätt förknippat med bärandet av second hand-kläder. Flertalet användare börjar berättelserna med att understryka den glädje de till en början känt inför att ta emot en påse med ärvda eller andrahandsinköpta kläder. Som citatet ovan visar, beskriver många hur det egentligen inte var något fel på kläderna. Trots klädernas ursprung och låga pris var de ofta estetiskt tilltalande. Samtliga berättelser illustrerar hur glädjen så småningom bytts ut mot en oro i takt med att de, utifrån andra människors attityder, förstått att begagnade kläder inte var något man stoltserade med, snarare tvärtom. En person beskriver en möjlig orsak till skammen: ”Jag vet inte om det är minnet som spelar mig ett spratt eller om loppiskläderna hade en speciell lukt. Var så rädd att någon skulle lukta sig till mina begagnade kläder.”⁶¹ Personen minns inte de om begagnade kläderna faktiskt luktade illa, men möjligheten var nog för att skapa ett orosmoment.

Skammen som många av Klasshats användare känt i sin barndom beskrivs ha satt spår som påverkar deras förhållningssätt till kläder idag:

Jag känner samma i vuxen ålder. Jobbar hårt på att se "hel och ren" ut, men tänker ofta på att jag misslyckas eftersom mina kläder är noppriga eller slitna. [...] Det provocerar mig så sjukt mycket att medelklasshippies kan gå med jeans med hål i eller köpa någon tröja med fult 80-tals tryck och vara coola, när jag blev tittad snett på om jag hade samma kläder när jag var liten”⁶²

⁶⁰ Klasshat (2015, Jan, 22). Instagram. Hämtad från https://www.instagram.com/p/yJ_JdyEil0/ (2017-04-25).

⁶¹ Klasshat (2016, Feb, 3). Instagram. Hämtad från <https://www.instagram.com/p/BBUexLtkihl/> (2017-05-04).

⁶² Klasshat (2015, Sep, 12). Instagram. Hämtad från <https://www.instagram.com/p/7hPR0NEirZ/> (2017-04-25).

Citatet sätter fingret på ett förhållningssätt till hygien som många av Klasshats användare delar. Flertalet beskriver hur de känner ett behov av att aktivt försöka upprätthålla ett välvårdat yttre. Samtidigt upplever och provoceras de av att medelklassen inte verkar känna likadant utan:

”har haft råd att vara smutsiga, ha trasiga jeans etc pga det har inte varit "på riktigt", de har kunnat duscha och köpa dyrt om de velat medan man själv bara ville va hel och ren och önskat att ingen skulle se igenom det”.⁶³

Att gå omkring i trasiga jeans eller noppriga second hand-kläder när man egentligen har råd med hela och rena kläder ser Klasshats användare som ett medelklassprivilegium. En person skriver att: ”Som medelklass är du bara hippt "retro" på något viss [*sic*] medan en arbetarklassmänniska som uteslutande handlar begagnat kan ses som sunkig.”⁶⁴ Ytterligare en person påpekar: ”när medelklassen har de kläderna ses det plötsligt som 'coolt'. när arbetarklassen eller fattiga har dem ses det som fult och smutsigt.”⁶⁵ En tredje sammanfattar fenomenet med orden: ”De senare årens loppisvurm är en inverterad statusmarkör för medelklassen.”⁶⁶ Om ett helt och rent utseende upplevs som ett krav för en arbetarklassperson, gäller det motsatta förhållandet för en individ som har det ännu sämre ställt. En person kommenterar att en tiggare inte får ”råka ha donerade rena, hela kläder på sig, då tror folk att de egentligen inte är så fattiga”.⁶⁷

En kulturhistorisk förståelse

Frykman och Löfgren skriver att: ”begreppen 'äcklig', 'smutsig' och närliggande anförvanter är inga egenskaper som finns i föremålen som sådana. Det är vi som tillskriver spottlådan eller snortrasan förmåga att äckla.”⁶⁸ Samma argument går att överföra på begagnade kläder. Den motvilja som second hand förknippas med i berättelserna på Klasshat är en inlärd och inte en naturlig reaktion. Visserligen kan begagnade kläder ibland inneha en speciell doft,

⁶³ Klasshat (2015, Jan, 22). Instagram. Hämtad från https://www.instagram.com/p/yJ_JdyEil0/ (2017-04-25).

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Klasshat (2016, Feb, 3). Instagram. Hämtad från <https://www.instagram.com/p/BBUexLtkih/> (2017-05-04).

⁶⁷ Klasshat (2015, Maj, 6). Instagram. Hämtad från <https://www.instagram.com/p/2Wi8aikiiD/> (2017-04-25).

⁶⁸ Frykman & Löfgren, 1979, s. 135.

men denna odörs sammankoppling med avsmak är socialt konstruerad. Berättelserna beskriver hur de ärvda kläderna egentligen inte besatt något inneboende fel, utöver en symbolisk potentiell förmåga att avslöja användarens fattigdom. Pinsamhetskänslorna och oron uppkom först i interaktion med andra människor.

Second hand-kläder är således inte tvunget illaluktande och smutsiga, men det finns en förväntan att de ska vara det när de bärs av vissa individer. Föreställningen om de lägre samhällsgruppernas orenlighet härrör Frykman och Löfgren till 1800-talet, då den växande borgarklassen avfärdade arbetarklassen som smutsig i syfte att öka den hierarkiska distansen dem emellan.⁶⁹ Frykman och Löfgren förklarar hur detta medförde en osäkerhet och skam hos arbetarklassen. För att återvända till Bourdieus begrepp möjliggör berättelserna på Klasshat tolkningen att dessa känslor kan ha befästs i arbetarklassens habitus. Osäkerheten har blivit en del av den gemensamma erfarenheten och således förts vidare i generationer fram till idag. De citerade personerna beskriver en känsla av att konstant behöva motbevisa sin omgivning och därför aktivt kämpar för att upprätthålla ett välvårdat yttre. Denna renlighetssträvan kan dock tolkas som arbetarklassens egen särskiljningsmetod gentemot dem som har det ännu sämre. Genom att uppträda välvårdat tar de nämligen avstånd från ”tiggarna” som har en ännu tydligare smutsighetsstämpel att förhålla sig till.

En modevetenskaplig förståelse

Veblens begrepp iögonfallande fritid kan tolkas i relation till det Frykman och Löfgren beskriver. Användandet av prydliga plagg vars renlighet kontinuerligt måste upprätthållas utgör ett konkret exempel på de högre klassernas historiska avståndstagande från den lortiga och kroppsarbetande underklassen. Arbetarklassens imitation av medelklassens renlighet och prydlighet resulterar i en minskad distans klasserna emellan, vilket tvingar medelklassen till nya innovationer för att bibehålla sin distinktion. Istället för att visa sin status genom att bära kläder som går under kategorin iögonfallande fritid eller konsumtion kan man tolka iklädandet av ett ”fattigt mode” som att medelklassen vänt på begreppet i syfte att försvåra ytterligare kopieringsförsök. Som en av Klasshats användare så träffande beskriver har begagnade kläder kommit att fungera som en inverterad statussymbol för medelklassen.

⁶⁹ Frykman & Löfgren, 1979, s. 139.

Second hand-kläder behöver förstås inte nödvändigtvis vara uppenbart slitna, men de av Klasshat nämnda noppriga tröjorna och slitna jeansen utgör talande exempel.

Andrahandskläder behöver heller inte vara billiga, men så är ändå ofta fallet. Som Östberg och Kaijser påpekar signalerar ett sådant beteende, att komma undan med ett lågstatusobjekt, en nonchalant självklarhet.⁷⁰ När fattigdom är en vald estetik fungerar det således som en effektiv statussymbol. Att köpa begagnade, trasiga kläder för en billig peng kan ju dessutom tolkas som extra provocerande då det innebär att någon annan har slitit dem åt en.

Det kulturella kapitalets ökade betydelse

Ovanstående resonemang pekar på att uppvisandet av ekonomiskt kapital, som Veblen ansåg var konsumtionens huvudsakliga drivkraft har bytts ut mot något annat i dagens samhälle. Enligt Fredriksson är förmågan att se en begagnad varas värde bortom dess använda yta en kunskap grundad i en tidskrävande inlärningsprocess.⁷¹ För att kunna vända på begreppet iögonfallande fritid och konsumtion behövs således invand kompetens. Östberg och Kaijser lyfter också fram kunskapens allt viktigare funktion som distinktionspraktik idag: ”Det är inte nog att bara konsumera, utan man måste konsumera på ”rätt sätt”.⁷² Konsumtion handlar inte enbart om varorna i sig utan likväl allt runtomkring.

Författarnas tankegångar kan föras samman med Bourdieus teorier kring kulturellt kapital. Kulturellt kapital kan förekomma i tre olika former varav det förkroppsligade stadiet och det objektifierade stadiet är av relevans i denna analys. Med det förkroppsligade stadiet menar Bourdieu den medvetna och omedvetna, individuella kunskapen som en person tillskansar sig under ett liv genom att investera tid. Kulturellt kapital i det objektifierade stadiet avspeglar objektets ägares förkroppsligade kulturella kapital. Objekt som befinner sig i detta stadium kan överföras som materiella ting mellan människor. För att objektet ska uppnå samma symboliska funktion krävs det dock att den mottagande personen har rätt förkroppsligat kapital.⁷³ Bourdieu skriver:

⁷⁰ Östberg & Kaijser, 2010, s. 59.

⁷¹ Fredriksson, 2016, 157-162.

⁷² Östberg & Kaijser, 2010, s. 57-59.

⁷³ Bourdieu, 1986, s. 47-48.

Thus cultural goods can be appropriated both materially – which presupposes economic capital and symbolically – which presupposes cultural capital. [...] To possess the machines, he only needs economic capital; to appropriate them and use them in accordance with their specific purpose [...] he must have access to embodied cultural capital, either in person or by proxy.⁷⁴

Second hand-fenomenets nya funktion som statusmarkör kan således förklaras genom att begagnade kläder har anträt det objektifierade stadiet och därav blivit något som går att fylla med kulturellt kapital, som avspeglar och ger status åt dess ägare. Det kulturella kapitalets sammankoppling med en individs person gör det svårare att efterlikna och fungerar således som en effektiv distinktionspraktik. Bourdieus teori förklarar följaktligen varför samma typ av vara kan få olika konsekvenser när den används av skilda personer. När en person från medelklassen, som besitter rätt kulturellt kapital, använder begagnade kläder får det positiva associationer, medan effekten blir motsatt när en arbetarklassperson tar över samma vara då kapitalet inte förs vidare. Vilket objekt som helst kan troligtvis befinna sig i detta stadium, men enligt min mening utgör andrahandskläder ett fruktbart exempel i konsumtions-sammanhang. I jämförelse med en butik med nyproducerade kläder krävs det nämligen extra mycket tid för att botanisera i det brokiga utbudet som en second hand-butik oundvikligen utgörs av och extra mycket kunskap för att kunna se modernitetspotential i någonting omodernt.

⁷⁴ Bourdieu, 1986, s. 50.

Avslutande diskussion

Inledningsvis ställdes tre frågor som jag nu ämnar besvara. Den sista frågan löd: hur kan bärandet av second hand-plagg som tidigare varit förknippade med skam bli mode? Som jag har beskrivit befästes de begagnade klädernas låga status och koppling till skam under industrialismen då konsumerandet av nya, dyra varor som visade att ägaren inte använde kroppen för att tjäna sitt uppehälle, stod som dess motsats. Medelklassens distanseringsförsök gentemot arbetarklassen skapade föreställningar om de sistnämndas dåliga hygien, vilka i sin tur fördes över till de begagnade kläderna som därav kom att förknippas med smuts. Sedan dess har arbetarklassens motbevisningsförsök dels lett till att förstärka en orenlighetsföreställning gällande de underst i hierarkin, dels orsakat en minskad distans till medelklassen som tvingat dem till nya innovationer. Denna gång vänder så att säga medelklassen på Veblens begrepp iögonfallande konsumtion och fritid till en iögonfallande underkonsumtion. ”Fattigdomsetetik” fungerar således som en statussymbol så länge det är en valmöjlighet. Denna företeelse kräver snarare kunskap än pengar, vilket gör att begagnade kläder har anträt det Bourdieu betecknade som det objektifierade stadiet och har följaktligen blivit kategoriserade som objekt med möjligheten att symbolisera en ägares kulturella kapital. Den inlärd kompetensen som krävs för att bedöma de begagnade klädernas moderiktighet blir en effektiv distinktionspraktik, vilken passar väl in i ett konsumtionsamhälle som i allt större utsträckning handlar om att uppvisa kulturellt snarare än ekonomiskt kapital. Utifrån en socialkonstruktivistisk utgångspunkt har min studie visat att second hand-kläder till en början är tomma objekt vars innehåll och symboliska funktion är beroende av dess ägare samt den kapitalform som för närvarande är på modet. Andrahandsklädernas resa genom historien har således definierats utifrån dess olika kontexter och därav kunnat gå från att förknippas med skam och fattigdom till mode- och trendriktighet.

Den andra frågan löd: hur kan upphöjandet av second hand, en konsumtionspraktik med traditionellt låg status förstås i förhållande till Klasshats användare? Second hand-konsumtionens klassresa genom historien kan tolkas som ett trickle-up-fenomen. Däremot kräver teorin en mer komplex förståelse än att det enbart skulle handla om att en högre klass regelrätt imiterar en lägre. Snarare initierades processen av medelklassen med inspiration från arbetarklassen. Andrahandsmarknaden åtnjöt inte hög status förrän medelklassen tog över praktiken vilket föranledde allmän imitation och spridning. Klasshats debattörer upplever detta skeende som ett rån och som en exploatering av en konsumtionsform som traditionellt

sett hört till arbetarklassen: ”Dags att ta tillbaka det som en gång var vårt och visa fingret till medelklassen”, kommenterade en av användarna. Frågan är om en samhällsgrupp kan äga en konsumtionsform? Har arbetarklassen mer rätt till begagnade kläder eftersom de historiskt sett varit kopplade till dem? Enligt min åsikt är svaret på den frågan nej. Jag anser att de positiva aspekterna av second hand-fenomenets uppsving i det stora hela överväger de negativa. Många av de företag som driver second hand-verksamhet grundar sig i välgörenhetsorganisationer som leder till att de höjda priserna i slutändan likväl gör nytta i samhällets bottenskikt. Ur en miljö- och hållbarhetssynvinkel är det dessutom avgörande att vi har en väl fungerande andrahandsmarknad inför framtiden. De individualitets- och identitetsskapande egenskaperna som second hand-kläder erbjuder, samt den historiska kunskapskälla som många plagg utgör är dessutom faktorer som bidrar till att second hand-fenomenet enligt min mening gärna får fortsätta att populariseras. Second hand-mode är både viktigt och kul vilket är ett faktum som inte bör förringas.

Den första frågan jag ställde och den sista jag kommer besvara löd: hur kan den gemenskap som Klasshats användare ger uttryck för förstås? I Bourdieus termer kan Klasshat tolkas som ett led i den kollektiva praktik som skapar och reproducerar de erfarenheter som konstruerar ett gemensamt habitus. Genom att kontinuerligt ta spjörn emot uppfattningarna av en medelklassidentitet konstruerar Klasshat en arbetarklassgemenskap i motsatsen. Min undersökning har således berört en specifik falang av de som identifierar sig som arbetarklass, vilka inte nödvändigtvis representerar det stora hela. Många av berättelserna på Klasshat utspelar sig i användarnas barndom. Det är således inte nödvändigtvis de själva som berörs av de negativa konsekvenserna som second hand-fenomenets uppsving medfört. Oavsett visar deras historier att det finns en annan sida av den samhälleliga debatten, vilket har varit mitt syfte att belysa. Andrahandsmarknaden må ha populariserats till den grad att det blivit en klassöverskridande konsumtionspraktik. Mitt inledande exempel med mannen och påsen visar dock att den minskade stigmatiseringen kring begagnade kläder fortfarande inte nått alla samhällsgrupper. Precis som William och Paddock påvisade finns det fortfarande människor som handlar second hand på grund av nödvändighet och inte valmöjlighet. Denna åtskillnad är förknippad med klasstillhörighet och i slutändan med skam vilket min studie har visat. Trots andrahandsmarknadens historiskt tydliga koppling till klass har de senaste årens second hand-forskning inte tagit detta perspektiv i beaktande. Även om min ovan nämnda personliga åsikt är att second hand-fenomenets uppsving till största del medför positiva samhälleliga

konsekvenser, anser jag ändå att det är av största vikt att debatten nyanseras. Min netnografiska studie av kommentarsfälten på Instagramkontot Klasshat har visat att klassfortfarande är av högsta relevans i diskussioner kring second hand och därigenom modeöverlag. De teorier som jag har presenterat kanske kan tyckas aningen hårdtagna, verkligheten är givetvis mer komplex än vad som kan exemplifieras med hjälp av några få förklaringsmodeller. Det samhälle som Simmel och Veblen formulerade sina teorier utefter har självklart förändrats. Likväl visar min applicering av dem på mitt empiriska material att klassperspektivet fortfarande är relevant inom modevetenskaplig forskning.

För framtida studier kring second hand ur ett klassperspektiv hade det varit intressant att inkorporera fler samhällsgrupper i en jämförande undersökning, möjligtvis genom etnografiska metoder denna gång (även om det förstås medför stor avgränsningsproblematik). Specifikt hade det varit intressant att följa upp och undersöka ”fyndletandet” som en klassöverskridande drivkraft till andrahandskonsumtion som Cervellon, Carey och Harms undersökning gav upphov till. För andra discipliner utgör Klasshat ett rikt material som tåls att undersökas med andra utgångspunkter än mode. I ett annat projekt hade dock en deltagande observation varit intressant för att få en bild av hur kontot fungerar i realtid.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor

Appelgren, S. & Bohlin, A. (2015). Introduction: circulating stuff on second-hand, vintage and retro markets. *Culture Unbound*, vol. 7, ss. 3-11.

Berg, M. (2015). *Netnografi: att forska om och med internet*. Lund: Studentlitteratur.

Bertilsson, J. (2014). Netnografi – en metod för att studera internetbaserad kommunikation. I Eksell, J. & Thelander, Å. (red.) (2014). *Kvalitativa metoder i strategisk kommunikation*. Lund: Studentlitteratur.

Blumer, H. (1969). Fashion: from class differentiation to collective selection. *The Sociological Quarterly*, vol. 10, nr. 3, ss. 275-291.

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. I Richardson, J. E. (red.), *Handbook of Theory of Reasearch for the Sociology of Education* (ss. 241-58). Greenword Press.

Cassidy, T. D. & Rose Bennett, H. (2012). The rise of vintage fashion and the vintage consumer. *Fashion Practice*, vol. 4, nr. 2, ss. 239-261.

Cervellon, M-C., Carey, L. & Harms, T. (2012). Something old, something used. Determinants of women's purchase of vintage fashion vs second-hand fashion. *International Journal of Retail & Distribution Management*, vol. 40, nr. 12 ss. 956 -974.

DeLong, M., Heinemann, B. & Reiley, K. (2005). *Fashion Theory*, vol. 9, nr. 1, ss. 23–42.

Downing Peters, L. (2014). Performing vintage: the cultivation and dissemination of vintage sensibilities at the Brooklyn flea, *Canadian Review of American Studies*, vol. 4, nr. 2, ss. 214-239.

Fredriksson, C. (1996). Loppmarknader och ruiner. Om loppmarknadens estetik. I Valeri, R., Berglin, E. & Nordström, I. (red.), *Tycke och smak: sju etnologer om estetik* (ss. 17-46). Stockholm: Carlsson.

Fredriksson, C. (2016). Fashion thinking practice: on crafting confessions and the creative consumer, *Fashion Practice*, vol. 8, nr. 1, ss. 149-167.

Field, G. A. (1970). The status float phenomenon: the upward diffusion of innovation. *Business Horizons*, vol. 13, nr. 4, ss. 45-52.

Fischer, N. L. (2015). Vintage, the first 40 years: the emergence and persistence of vintage style in the United States. *Culture Unbound*, vol. 7, ss. 45-66.

Frykman, J. & Löfgren, O. (1979). *Den kultiverade människan*. (1. uppl.) Lund: Liber Läromedel.

Gregson, N. & Crewe, L. (2003). *Second-hand cultures*. Oxford: Berg.

Holmberg, L. (2008). *Teorier om mode: stil som historiskt och teoretiskt objekt*. Stockholm: Carlsson.

Jenss, H. (2015). *Fashioning memory: vintage style and youth culture*. London: Bloomsbury.

Lemire, B. (1997). *Dress, culture and commerce: the English clothing trade before the factory, 1660-1800*. Basingstoke: Macmillan.

Palmer, A. & Clark, H. (red.) (2005). *Old clothes, new looks: second hand fashion*. Oxford: Berg.

Simmel, G. (1904 sv. övers. 2012). Modets filosofi. I Danius, S., Sjöholm, C. & Wallenstein, S-V. (red.), *Aisthesis. Estetikens historia, del I*. Stockholm: Thales.

Stone, J., Horne, S. & Hibbert, S. (1996). Car boot sales: a study of shopping motives in an

alternative retail format. *International Journal of Retail & Distribution Management*, vol. 24, nr. 11, ss. 4-15.

Svendsen, L.F.H. (2006). *Mode: en filosofisk essä*. Nora: Nya Doxa.

Tiuraniemi Skoogh, J. & Mellin, H. (2014). ”Hej! Det är patriarkatet. Vi äger dig. Hejdå” *En kvalitativ studie av Instagramkontot Kvinnohats gestaltning av mediekritik* (Kandidatuppsats), Linnéuniversitetet.

Veblen, T. (2007[1899]). *The theory of the leisure class*. New York: Oxford University Press Inc..s.

Williams, C. C. & Paddock, C. (2003). The meanings of informal and second-hand retail channels: some evidence from Leicester. *The International Review of Retail, Distribution & Consumer Research*, vol. 13, nr. 3, ss. 317-336.

Wittrock, H. (2016). ”Ha ha ha! Jag ser alla mina inköp som en investering... i mitt välmående.” Shopping och sociala relationer på Facebook. I de Wit Sandström, I. & Fredriksson, C. (red.), *À la mode: mode mellan konst, kultur och kommers*. Göteborg: Makadam.

Östberg, J. & Kaijser, L. (2010). *Konsumtion*. Malmö: Liber.

Elektroniska källor

Klasshat. (2014, Okt, 30). Instagram-inlägg. Hämtad från <https://www.instagram.com/p/uyn06nkijv/> (2017-04-25).

Klasshat. (2014, Dec, 18). Instagram-inlägg. Hämtad från <https://www.instagram.com/p/wwRf3nEilY/> (2017-04-25).

Klasshat. (2015, Jan, 3). Instagram-inlägg. Hämtad från <https://www.instagram.com/p/xYxPlqEilh/> (2017-04-25).

Klasshat. (2015, Jan, 22). Instagram-inlägg. Hämtad från https://www.instagram.com/p/yJ_JdyEil0/ (2017-04-25).

Klasshat. (2015, Maj, 6). Instagram-inlägg. Hämtad från <https://www.instagram.com/p/2Wi8aikiiD/> (2017-04-25).

Klasshat. (2015, Sep, 12). Instagram-inlägg. Hämtad från <https://www.instagram.com/p/7hPR0NEirZ/> (2017-04-25).

Klasshat. (2016, Feb, 3). Instagram-inlägg. Hämtad från <https://www.instagram.com/p/BBUexLtkihl/> (2017-05-04).

Klasshat. (2016, Sep, 20). Instagram-inlägg. Hämtad från <https://www.instagram.com/p/BKlreZaDtAx/> (2017-05-19).

TT (2016, Jan, 18). Svenskar i alla samhällsklasser gillar second hand, Dagens Nyheter. Hämtad från: <http://www.dn.se/ekonomi/svenskar-i-alla-samhallsklasser-gillar-second-hand/> (2017-03-31).